

**СПІВПРАЦЯ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО З ЧАСОПИСАМИ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (1928 – 1933 рр.)****Олена КРАВЧУК**ДВНЗ “Тернопільський національний медичний університет”
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (Україна)
kravchuk.or77@gmail.com**COOPERATION BETWEEN ARSEN RICHYNSKYI
AND JOURNALS OF EASTERN GALICIA (1928–1933)****Olena KRAVCHUK**I. Horbachevsky Ternopil National Medical University
ORCID ID: 0000-0002-0227-7260

Кравчук Елена. Сотрудничество Арсена Ричинского с журналами Восточной Галичины (1928–1933 гг.). Цель исследования. Изучено и проанализировано особенности сотрудничества А. Ричинского с журналами Восточной Галичины (1928–1933 гг.). **Методы исследования.** Использованы общенаучные (анализ, синтез, систематизация, обобщение), специально-исторические (синхронный, сравнительно-исторический) методы. **Научная новизна.** Представленная к публикации статья является первым научным исследованием, в котором целостно, системно и комплексно исследованы сотрудничество А. Ричинского с журналами Восточной Галичины в течение назначенное время. **Выводы.** Доказано, что А. Ричинский, известный общественно-политический, культурно-просветительной, церковный деятель, врач, композитор, краевед первой половины XX в. сотрудничал с журналами Восточной Галичины, мотивирующим фактором выступала сложная ситуация, в которой оказались украинцы Западной Волыни в межвоенной Польше, которая ограничивала украиноязычную издательскую деятельность. Отмечено, что А. Ричинский, будучи сознательным украинским патриотом, пытался через сотрудничество с журналами Восточной Галичины, раскрыть те или иные насущные проблемы, расширить мировоззрение украинства, публикуя в ряде популярных и известных широкой общественности журналах свои работы. Отмечено важную роль А. Ричинского в популяризации украинского печатного слова, которое влияло на формирование национального сознания украинцев как Западной Волыни, так и Восточной Галичины. Оценена роль и место А. Ричинского в популяризации украиноязычной печатной продукции, его влияния на самобытность и сохранение самоидентичности украинцев в условиях межвоенной Польши.

Ключевые слова: Арсен Ричинский, Западная Волынь, Восточная Галичина, межвоенная Польша, журналы, украиноязычная печатная продукция, национальное самосознание, самобытность.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення відбулися якісні зміни, що призвели до суттєвих суспільних трансформацій, а саме до утвердження незалежності України і становлення громадянського суспільства, що зумовило зростання інтересу до вивчення історичних постатей минулого. У цьому контексті важливого значення набуває особливий аспект. Саме до таких відомих, непересічних й всебічно обдарованих особистостей належить Арсен Річинський – громадсько-політичний, культурно-просвітній, церковний діяч, лікар, композитор, краєзнавець першої половини XX ст. Особливо актуальності набуває вивчення його співпраці з часописами Східної Галичини. В умовах міжвоєнної Польщі, коли у Західній Волині україномовна видавнича продукція зводилася до переліку декількох видань, він прагнув інтелектуально розкрити ті чи інші нагальні проблеми, розширити світогляд українства, тому й основну увагу зосередив на співпраці з часописами Східної Галичини. Упродовж 1928–1933 рр. публікує статті у низці популярних та відомих широкому загалу часописах “Життя і знання”, “Літопис Червоної Калини”,

“Літературно-науковий Вістник”, “Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя” та інших.

Мета наукової розвідки полягає в аналізі особливостей співпраці А. Річинського з часописами Східної Галичини (1928–1933 рр.).

Історіографія дослідження. Задекларована проблема не знайшла цілісного й системного висвітлення в історіографії, в основному представлена працями, які опосередковано висвітлюють ті чи інші аспекти. Зокрема, Т. Гуцаленко аналізує “Кілька нових штрихів до біографії Арсена Річинського (за матеріалами відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України)”¹, які стосуються деяких аспектів задекларованої проблеми, йдеться про рукописні матеріали. Варто виокремити загальну інформацію енциклопедичного характеру про часопис “Життя і знання”, вміщену в “Енциклопедії історії України”, Я. Ісаєвича². В. Савенка про підготовку видання НТШ “Української загальної енциклопедії”, у якій проаналізовано власне процес її видання³.

¹ Hutsalenko T. Kil'ka novykh shtrykhiv do biohrafiyi Arsena Richyns'koho (za materialamy viddilu rukopysiv L'vivs'koyi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka NAN Ukrayiny) [A few new touches to the biography of Arsen Richynsky (based on the materials of the Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv Scientific Library of the National Academy of Sciences of Ukraine)], Mynule i suchasne Volyni ta Polissya: Kovel' i kovel'chany v istoriyi Ukrayiny ta Volyni: Materialy XII Vseukr. nauk. ist.-krayez. konf.: zb. nauk. prats', Luts'k, 2003, Part. 2, P. 28–30 [in Ukrainian].

² Isayevych Ya. “Zhyttya i Znannya”, *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny*, ed. by Redkol., V. A. Smoliy (holova) ta in. T. 3, E–Y, NAN Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny, Kyjiv: V-vo “Naukova dumka”, 2005, 672 p. [in Ukrainian].

³ Savenko V. “Pidhotovka i vydannya NTSh «Ukrayins'koyi zahal'noyi entsyklopediyi»” [Preparation and publication of NTSh “Ukrainian General Encyclopedia”], *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatyuka. Ser. Istoriya* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University. Vladimir Hnatiuk. Ser. History], za zah. red. I. S. Zulyaka; redkol.: M. Aleksiyevets, L. Aleksiyevets, M. Barmak [ta in.], Ternopil': TNPu, 2010, Vyp. 2, P. 148–153 [in Ukrainian].

Проаналізувавши історіографічний доробок науковців, які тим чи іншим чином вивчали певні аспекти, дотичні до досліджуваної нами проблеми, варто наголосити на тому, що на сьогодні відсутня цілісна й системна праця, присвячена співпраці А. Річинського з часописами Східної Галичини упродовж окресленого часу.

Джерельна база дослідження представлена матеріалами фонду 252 “Українська загальна енциклопедія”. Архів редакції у Львові, відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка (далі – ВР ЛННБ ім. В. Стефаніка)⁴, публікаціями в часописах Східної Галичини “Життя і знання”⁵, “Літопису Червоної калини”⁶, “Літературно-наукового вісника”⁷, “Вісника. Місячника літератури, мистецтва, науки й громадського життя”⁸, “Діла”⁹. Крім того, джерельна база представлена різними показниками¹⁰. Таким чином, аналіз джерельної бази свідчить про те, що вона є достатньою для повноцінного аналізу досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу. А. Річинський вдало поєднував активну діяльність у культурно-просвітницьких товариствах та організаціях з публіцистичною працею. 3 грудня 1928 р. він розпочав співпрацю із журналом “Життя і знання”, щомісячником “Просвіти” у Львові. Упродовж тривалого терміну місячник був одним із найбільш цікавим ілюстрованим науково-популярним виданням, призначеним для широкого загалу, виходив у формі книжкових публікацій серії “Бібліотека” “Життя і знання”¹¹. Володимир Дорошенко зазначив, що “Життя і знання” розпочали видавати за ініціативи Михайла Галушинського, а його редакторами були Іван Брик та Василь Сімович, дійсні члени Наукового товариства

ім. Т. Шевченка (далі – НТШ)¹². У місячнику друкувалися статті з природничих наук, інформація про діяльність “Просвіти” та інших громадських організацій, рецензії на книги, некрологи про українських діячів. Особливу увагу журнал приділяв історії України та українській культурі¹³.

У часописі “Життя і знання” А. Річинський упродовж 1928–1930 рр. публікував низку статей, а саме “Кілька уваг про біологічне значення співу”, “Єдність природи”, “Посмертні духи людей”¹⁴. У них автор, як лікар, розглядав близькі до його фаху проблеми. Так, у праці “Про біологічне значення співу” він досліджував безпосередній вплив співу на перебіг життєвих процесів в організмі людини, прослідковував якими фізіологічними явищами та якими душевними переживаннями супроводжувався спів незалежно від змісту самої пісні. Крім того, він опублікував матеріали, присвячені діяльності “Пласту”: “До щастя, слави і свободи”, “Серед лицарів грізних”, “Як зашумить Сокол-Гора” із ілюстраціями та власноруч зробленими світлинами. Згодом зазначені матеріали систематизував, укомплектував і видав окремою брошурою¹⁵. Арсен Васильович був всебічно розвинутою особистістю, мав різноманітні зацікавлення й насправді енциклопедичні знання. Його співпраця із зазначеним часописом була доволі важливою, позаяк журнал видавався у Львові і мав широку читачку аудиторію в регіонів, які входили до складу Польської Республіки. Отже, із публікаціями А. Річинського знайомилося широке коло читачів.

Крім співпраці із “Життям і знанням” у 1930 р. А. Річинський також публікує свої матеріали та дослідження в історико-літературному ілюстрованому щомісячнику “Літопис Червоної Калини”. Місячник

⁴ L'viv's'ka natsional'na naukova biblioteka im. V. Stefanyka. Viddil rukopysiv (LNNB) [Lviv National Scientific Library named after V. Stefanyka, Manuscripts Department], F. 252, Op. 1, File 1103, P. 17, Richyn Arsen, religious and educational figure, publicist and publisher, author of “UZE”, Notes by I. Bedryl, Ark. 2 [in Ukrainian]; LNNB, F. 252 (“Ukrainian General Encyclopedia”. Archive of the editorial office in Lviv”), Op. 1, File. 704, P. 12, Richynsky Arsen, church and public figure. Letters to the UZE editorial office, Ark. 5 [in Ukrainian]; LNNB, F. 202 (I. Shendryk's archive, NTSh collection, UZE edition), Op. 1, File 19, Richynsky Arsen, church and public figure. Letters to I. Shendryk, responsible for the materials of the Ukrainian press, Ark. 5 [in Ukrainian].

⁵ Richyn's'kyi A. “Kil'ka uvah pro biolohichne znachennya spivu” [A few remarks on the biological significance of singing], *Zhyttya i znannya* [Life and knowledge], 1928, Hruden', Vol. 3, P. 77–79 [in Ukrainian]; Richyn's'kyi A. “Yednist' pryrody” [The unity of nature], *Zhyttya i znannya* [Life and knowledge], 1930, Kviten', Vol. 7, P. 220–225; Richyn's'kyi A. “Sered lytsariv hriznykh” [“Among the formidable knights”], *Zhyttya i znannya* [Life and knowledge], 1930, Cherven', Vol. 9, P. 261–265 [in Ukrainian]; Richyn's'kyi A. “Do shchastya, slavy i svobody”, *Zhyttya i znannya* [Life and knowledge], 1930, Traven', Vol. 8, P. 237–241 [in Ukrainian].

⁶ Richyn's'kyi A. “Boyi za Volodymyr-Volyn's'kyi” [Fights for Volodymyr-Volynsky], *Litopys Chervonoyi Kalyny* [Chronicle of the Red Viburnum], L'viv, 1930, Vol. VII–VIII, Lypen'-serpen', P. 14–16 [in Ukrainian].

⁷ Richyn's'kyi A. “Svyata Sofiya Kyiv's'ka” [St. Sophia of Kyiv], *Literaturno-naukovyi vistnyk* [Literary-scientific bulletin], 1930, T 101, Kn. 4, P. 365–378 [in Ukrainian]; Richyn's'kyi A. “Svyata Sofiya Kyiv's'ka...”, op. cit., T. 102, Kn. 5–6, P. 464–475; 532–539 [in Ukrainian]. Richyn's'kyi A. “Svyata Sofiya Kyiv's'ka ...”, op. cit., T. 104, Kn. 10–11, P. 1020–1026, 1067–1079 [in Ukrainian]; Richyn's'kyi A. “Svyata Sofiya Kyiv's'ka...”, op. cit., 1931, T. 105, Kn. 1–3, P. 41–54; 136–148; 255–270 [in Ukrainian].

⁸ Richyn's'kyi A. “Borot'ba dush u Dostoyevs'koho” [The struggle of souls in Dostoevsky], *Vistnyk. Misyachnyk literatury, mystetsva, nauky y hromads'koho zhyttya* [Bulletin. Month of literature, art, science and public life], 1933, T. II, Kn. 5, P. 361–370 [in Ukrainian].

⁹ Richyn's'kyi A. “Dysproportsiya sliv i dil. Zamists' vidkrytoho lysta ukrayintsya z Volyni do p. Stanyslava Losya” [Disproportion of words and deeds. Instead of an open letter from a Ukrainian from Volyn to Mr. Stanislav Los], *Dilo* [The case], 28 lystopada 1933, P. 2 [in Ukrainian].

¹⁰ Tovarystvo “Prosvita” u L'vovi: pokazhchyk vydan' 1868–1939 [Enlightenment Society in Lviv: index of publications 1868–1939], ed. by O. H. Berbeka, L. V. Holovata, L'viv: Natsional'na Akademiya nauk Ukrayiny, L'viv's'ka naukova biblioteka im. V. Stefanyka, 1996, 580 p. [in Ukrainian]; Doroshenko V. *Literaturno-naukovyi vistnyk*, ed. by Yasyn's'kyi B. *Literaturno-naukovyi vistnyk* [Literary-scientific bulletin], *Pokazhchyk zmistu*, Tom 1–109 (1898–1932), Kyjiv: Smoloskyp, 2000, P. 527–542 [in Ukrainian].

¹¹ Tovarystvo “Prosvita” u L'vovi: pokazhchyk vydan' 1868–1939..., op. cit., P. 580.

¹² Doroshenko V. “Prosvita” jiji zasnuvannya i pratsya. Korotkyi istorychnyy narys z dodatkom pro “Prosvitu” v inshykh krayinakh, Filadel'fija: Pa., ZDA, vydannya: “Moloda Prosvita” im. Mytr. A. Sheptyts'koho, 1959, 102 p. [in Ukrainian].

¹³ Isayevych Ya. “Zhyttya i Znannya” [“Life and Knowledge”], *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny* [Encyclopedia of the History of Ukraine], T. 3 (E-Y), ed. by V. A. Smoliy (holova) ta in, NAN Ukrayiny, Instytut istoriyi Ukrayiny, Kyjiv, V-vo “Naukova dumka”, 2005, 672 p. [in Ukrainian].

¹⁴ Richyn's'kyi A. “Kil'ka uvah pro biolohichne znachennya spivu”..., op. cit., P. 77–79; Richyn's'kyi A. “Yednist' pryrody”..., op. cit., P. 220–225; Richyn's'kyi A. “Posmertni rukhy lyudey” [Posthumous actions of the humans body], *Zhyttya i znannya* [Life and knowledge], 1930, P. 365–367 [in Ukrainian].

¹⁵ Richyn's'kyi A. “Do shchastya, slavy i svobody”, op. cit., P. 237–241; Richyn's'kyi A. “Sered lytsariv hriznykh” , op. cit., P. 261–265; Richyn's'kyi A. “Yak zashumyt' Sokil-Hora”, *Zhyttya i znannya* [Life and knowledge], 1930, Lypen'-serpen', Part. 10–11, P. 293–297 [in Ukrainian].

публікував матеріали про визвольні змагання 1917–1921 рр. На сторінках видання публікувалися спогади, документи, бібліографії, огляди книг тощо. Зокрема, у статті “Бої за Володимир-Волинськ”, у якій подає спогади учасників тих подій, значний фактичний матеріал про “Володимир-Волинський загін” під командуванням курінного Гуці, розповідає про сотника Юхима Бунду та Тоцького, описує як велися бої за місто, поіменно згадує полеглих у них. У статті автор зазначає, що в останньому бою із поляками за місто полягло дванадцять стрільців, 7 січня 1919 р. їх поховано в братській могилі на православному кладовищі у Володимирі, яку в 1928 р. під його керівництвом упорядкували пластуни. Стаття ілюстрована світлинами, серед яких фотофіксація членів штабу “Володимир-Волинського загону”¹⁶.

Автор з боєм констатував, що “Під час Світової війни, за австрійської окупації, Українські Січові Стрільці перевели на володимирщину значну культурну працю, бо навіть заклали у 1916 до 1917 р. около 48 народніх українських шкіл для місцевого населення. І певно назавжди зістане в народній пам’яті, що навіть за часів будь-що-будь ворожої до слов’янства окупації, у тяжких і грізних умовах найстрашнішої війни – наші діти дістали рідну школу, а людність українська взагалі не стрічала особливих перепон до свого культурно-національного розвитку. Нині на Володимирщині української школи вже немає ні одної”¹⁷.

У 1930 р. А. Річинський розпочав публікувати статті у “Літературно-науковому Вістнику” (далі – “ЛНВ”), загальноукраїнському, літературному і науковому часописі, який видавало НТШ у Львові. Упродовж 1930–1931 рр. опубліковані ним у “ЛНВ” статті висвітлювали історію Української Автокефальної Православної Церкви. Так, у декількох томах часопису, а зокрема у 101, 102 та 104 за 1930 р. та у 105 за 1931р. вміщено матеріали під назвою “Свята Софія Київська”, у яких розкривався зміст Української церковно-національної революції в Києві 1920–1921 рр., описувалося утворення та поширення Української Автокефальної Православної Церкви, висвячення Василя Липківського. У подальшому зазначені матеріали А. Річинський доповнив і комплектував у перші чотири розділи своєї книги “Проблеми української релігійної свідомості”¹⁸.

У липні 1932 р. через політичні й фінансові труднощі, “ЛНВ” припинив існування. Журнал вимагав значного фінансування, а Українська Видавнича Спілка не мала необхідних фондів¹⁹. Однак на зміну “ЛНВ” з’явився

“Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя”, за редакцією Дмитра Донцова, який ідейно був продовженням “ЛНВ”. А. Річинський продовжив співпрацю з цим виданням. Так, у травні 1933 р. опублікував статтю під назвою “Боротьба душ у Достоевського”, у якій детально зупинився на характеристиці поглядів та творчості Федора Достоевського, висвітлив його психічне роздвоєння. А. Річинський писав про те, що росіяни адміністративними репресіями намагалися призупинити розвиток національної культури в Україні, нав’язати українцям російську культуру і довести до духовного зближення два народи. Він робить висновок про те, що в усіх “надламаних” натур помітне психічне роздвоєння, своєрідна боротьба душ – української та російської. На його думку, це виразно відображено у творчості Миколи Гоголя та Федора Достоевського²⁰.

Упродовж 1930–1933 рр. А. Річинський співпрацював із редакційною колегією Української Загальної Енциклопедії (далі – УЗЕ). Саме у цей час у Львові видано першу загальну тритомну енциклопедію українською мовою. Метою видання було подати якомога більшу кількість назв (гасел), найновіші відомості про видатних діячів минулого і сучасності, важливі дати, події, тлумачення досягнень в усіх сферах людського знання.

У 1930–1935 років під керівництвом Івана Раковського та завдяки праці членів редакційної комісії Володимира Дорошенка, Михайла Рудницького, Василя Сімовича вийшла друком “Українська Загальна Енциклопедія – Книга знань”. Вона містила 34 тис. статей, над наповненням її матеріалом працювало 136 авторів, укладачів певних розділів²¹.

Із нотаток редакційної колегії відомо, що А. Річинський був одним із авторів УЗЕ²². Зокрема, у березні 1932 р. він надіслав листа до редколегії видання, у якому зазначав, що переглянув 17 випуск УЗЕ і виявив у ньому відсутній перелік українських часописів, таких як “Нова дорога”, “На варті”, “Наше братство”. Стверджував, що інформацію про зазначені часописи подавав рекомендованим листом до редакції і тому вважав таку ситуацію доволі дивною²³. Він наполягав на включенні інформації про них до наступних випусків УЗЕ, про що повідомляв відповідальну особу за матеріали української преси²⁴. У червні 1932 р. Арсен Васильович знову відправив листа до редакції у якому зазначав, що “В цілі належної інформації прошу редакцію у черговому випуску УЗЕ– або зовсім не подавати мого прізвища, або якщо це подання планується, то використати для цього гасла такі

¹⁶ Richyns'kyi A. Boyi za Volodymyr-Volyns'kyi..., op. cit., P. 14–16.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Richyns'kyi A. Svyata Sofiya Kyivska ..., op. cit., T 101. Kn. 4, P. 365–378; T 102, Kn. 5–6, P. 464–475, 532–539; T 104. Kn. 10–11, P. 1020–1026, 1067–1079; T 105, Kn. 1–3, P. 41–54, 136–148, 255–270.

¹⁹ Doroshenko V. Literaturno-naukovyi vistnyk, op. cit., P. 527–542.

²⁰ Richyns'kyi A. Borot'ba dush u Dostoyevs'koho..., op. cit., P. 361–370.

²¹ Savenko V. “Pidhotovka i vydannya NTSH “Urayins'koyi zahal'noyi entsyklopediyi”», *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Ser. Istoriya* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University. Vladimir Hnatiuk. Ser. History], za zah. red. I. S. Zulyaka; redkol.: M. Aleksiyevets', L. Aleksiyevets', M. Barmak [ta in.], Ternopil': TNPU, 2010, Vyp. 2, P. 148–153 [in Ukrainian].

²² VR LNNB im. V. Stefanyka, F. 252 (“Ukrayins'ka zahal'na entsyklopediya”. Arkhiv redaktsiyi u L'vovi) [Ukrainian General Encyclopedia. Archive of the editorial office in Lviv], Op. 1. Spr. 1103, P. 17 [in Ukrainian]; Richyns'kyi Arsen, relihiyno-prosvitnyts'kyu diyach, publitsyst i vydavets', avtor “UZE”, Notatky I. Byedryla, sekretarya redkolehiyi “UZE”, Ark. 2 [in Ukrainian].

²³ VR LNNB im. V. Stefanyka, F. 252 (“Ukrayins'ka zahal'na entsyklopediya». Arkhiv redaktsiyi u L'vovi”), Op. 1, Spr. 704, P. 12, Ark. 5 [in Ukrainian].

²⁴ Arkhiv I. Shendryka, kolektsiyi NTSH, redaktsiyi “UZE”, VR LNNB im. V. Stefanyka, F.202, Op. 1, Spr. 19, Ark. 5 [in Ukrainian].

дані: головна праця – “Проблеми української релігійної свідомості” Автор музичних збірок: “Скорбна Мати”, “Українська відправа вечірня і рання”, “Колядки”, “Всенародні співи в українській церкві”. Видавав часописи: “Нова дорога”, “На варті”, “Рідна Церква”, “Наше Братство”²⁵. А. Річинський не наполягав на поданні в УЗЕ особистих автобіографічних даних, а вимагав розмістити інформацію про редаговані ним видання, які через відсутність коштів і штучні перешкоди польської влади виходили нерегулярно, подекуди окремими номерами.

До редакції УЗЕА. Річинський надіслав надруковані 17–200 сторінки ще не виданої книги “Проблеми української релігійної свідомості”. Він наголошував на тому, що робота над книгою завершується і вона вийде друком у серпні 1932 р. Надіслав музичні збірки і часописи й ще декілька неназваних видань. Надруковані сторінки незавершеної книги попросив повернути до Володимира-Волинського²⁶. На отриманий лист редакція УЗЕ 15 червня того ж року висловила подяку за подаровані книги і повідомила автора про те що усі надіслані матеріали передадуть до бібліотеки НТШ. Редакція попросила надати інформацію біографічного характеру – коротенькі дані про себе, головне – про громадську діяльність. А. Річинський 24 червня 1932 р. надіслав розгорнуту автобіографію, у листі зазначив, що не знає що точно потрібно надати і тому “подаю матеріал різномірний”, перерахував видані ним праці²⁷.

Із поданої інформації редакційна колегія вибрала основне і дані про А. Річинського надрукувала в УЗЕ. На жаль, невеликі розміри енциклопедії не давали можливості вмістити розгорнутої інформації про його діяльність, опубліковано лише найгрунтовніші відомості. Через обмеження місця газет, інформація про важливі події й осіб скорочувалася до декількох рядків, тому відомості про А. Річинського подано у стислому вигляді. У подальшому Арсен Васильович співпрацював із редакційною колегією УЗЕ. Він “на заклик у справі бажаних доповнень”, долучився до наповнення матеріалом наступного видання. У листі до редакції від 29 серпня 1933 р. писав про те, що енциклопедія “поминула мовчанкою такі гасла”, подавши перелік прізвищ видатних діячів про яких не згадали в енциклопедії. Зокрема, І. Бочковського “Національна справа” (Відень, 1918 р.), Є. Бачинський “Еклезія” (Женева), Ю. Грох-Грохольський “Музика до українського тексту літургії”, підручник теорії співу (Рівне 1930 р.). Подав відомості про “Релігійно-науковий вісник”, редактором якого був отець П. Білонь, який видавався “Братством Святої Покрови” у 1921–1923 рр., відправив до редакції 15 номерів цього журналу. Тритомник УЗЕ відіграв важливу роль у розвитку української термінології. До речі, А. Річинський подав до редакції відсутні гасла та їх визначення, такі, як “окселентувати”, “корогун”,

“дідух”, “кострубом”, “гагілка”²⁸.

Незважаючи на те, що А. Річинський був за фахом лікарем, однак подані ним терміни до редакції УЗЕ свідчили про те, що він доволі добре знався на звичаях і обрядах української культури. Варто наголосити на тому, що праця редакційної колегії скеровувалася на пропаганду української мови, науки, культури, через написання і публікацію УЗЕ, яка спільно із “ЛНВ” відігравали провідну роль у формуванні української національної свідомості.

Окрім того, А. Річинський доклався до поповнення фондів бібліотеки НТШ. Він, як жертводавець музею НТШ, згадується у газеті “Діло” (1931 р.)²⁹. Так, у фонди бібліотеки він надіслав редаговані ним часописи “Нова дорога”, “На варті”, “Наше братство”, “Рідна церква”. Подарував авторські музичні збірки “Скорбна мати”, “Колядки”, “Українська відправа вечірня і рання”, “Всенародні співи в українській церкві”³⁰. Передав на зберігання до бібліотеки працю викладача духовної семінарії у Кременці М. Кобрини “Про анафему на лікаря А. Річинського. Розгляд постанови священного Синода Православної церкви в Польщі з 15.IV.1929 р.”, “Акти церковного плебісциту на Волині 1927 р.”, п’ять листів “До історії національно-церковного Руху в Польщі”, які не видавалися без дозволу жертводавця³¹, надіслав 15 номерів “Релігійно-наукового вісника”³². Варто наголосити на тому, що завдяки клопіткій праці А. Річинського, пов’язаній із передаванням друківаних видань бібліотеці НТШ до нашого часу збереглися редаговані ним часописи та інші вказані матеріали.

У 1933 р. А. Річинський продовжує співпрацю з газетою “Діло”. Публікує статтю “Диспропорція слів і діл”, у якій коментує працю Станіслава Лося “Міжнародне положення Польщі та галицькі українці”, наголошує на відмінностях росіян та українців, яка як ніколи актуальна й на сьогодні. Зокрема, він зазначає, що “...українці відрізняються від москалів і своєю вдачею і загальним світоглядом і особливостями своєї духовної культури. Адже москалів цінує матеріалістична ментальність, що була причиною взагалі матеріалістичного духа і шовіністичних домішок в офіційному московському православ’ю... Знаною є ворожість москалів до Європи та європейської цивілізації; далі максималізм у способі думання і звідси хитання між крайніми рішеннями, опльовування сьогодні того, що було святим ще вчора, моральна хиткість; нарешті – колективістичні тенденції в родиннім і господарським житті, нахил до нігілізму і песимізму. Але в той-же час монгольська впертість і самозакоханий націоналізм москалів пхає їх на підбиття цілого світу то під гаслом “всеслуження челоуечеству православиєм” (Достоевський), то в ім’я світової революції (Ленін). Звідси пафос “Третього Риму”, або “Третього Інтернаціоналу”: одно і друге, це дві сторони тієї ж самої

²⁵ “Ukrayins'ka zahal'na entsyklopediya”, VR LNNBim V. Stefanyka, F. 252, Op. 1, Spr. 704, P.12, Ark. 5 [in Ukrainian].

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ VR LNNB im. V. Stefanyka. F. 252, op. cit., Ark. 5.

²⁹ Muzey Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka u L'vovi [Museum of the Scientific Society], Dilo, 6 hrudnya 1931, P. 5 [in Ukrainian].

³⁰ VR LNNB im. V. Stefanyka. F. 252, op. cit., Ark. 5.

³¹ Hutsalenko T. “Kil'ka novykh shtrykhiv do biohrafiiy Arsena Richynskoho (za materialamy viddilu rukopysiv L'vivskoyi naukovoї biblioteki im. V. Stefanyka NAN Ukrainy)” [A few new touches to the biography of Arsen Richynsky (based on the materials of the Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv Scientific Library of the National Academy of Sciences of Ukraine)], Mynule i suchasne Volyni ta Polissya: Kovel' i kovel'chany v istoriyi Ukrainy ta Volyni, *Materialy XII Vseukr. nauk. ist.-krayez. konf.: zb. nauk. prats'* [Materials XII All-Ukrainian. Sciences], Luts'k, 2003, Part. 2, P. 28–30 [in Ukrainian].

³² VR LNNB im. V. Stefanyka. F. 252, op. cit.

націоналістичної ідеології, й тому більшовизм є природнім завершенням російської історії³³.

А. Річинський, підсумовуючи, погоджується з міркування С. Лося про те, що споріднені Польща та Україна межують між двох світів – Європи й більшовицької Євразії, та що вони укладом свого життя, психічної структури і національних культур тяжіють до європейського християнського Заходу, тому є природними союзниками в боротьбі проти комуністичної небезпеки зі Сходу³⁴.

Таким чином, співпраця А. Річинського з часописами Східної Галичини упродовж 1928–1933 рр. носила не епізодичний, а системний характер. Власне вона зумовлювалася складністю ситуації, позаяк на теренах Західної Волині, в умовах міжвоєнної Польщі, українськомовна видавнича продукція зводилася до переліку декількох видань. А. Річинський, будучи свідомим українським патріотом, намагався через співпрацю із часописами Східної Галичини, розкрити ті чи інші нагальні проблеми, розширити світогляд українства, публікуючи у низці популярних та відомих широкому загалу часописах свої праці.

Kravchuk Olena. Cooperation of Arseniy Rechynskyi with magazines of Eastern Galicia (1928 – 1933). Aim of investigation. The features of A. Richinskyi's cooperation with the journals of Eastern Galicia (1928–1933) are studied and analyzed. **The research methodology.** Used general scientific (analysis, synthesis, systematization, generalization), special historical (synchronous, comparative historical) methods. **Scientific novelty.** The article submitted for publication is the first scientific study, in which the collaboration of A. Richinskyi with the journals of Eastern Galicia during the appointed time was studied in a holistic, systematic and complex way. **Conclusions.** It is proved that A. Richinskyi, a well-known socio-political, cultural and educational, church figure,

doctor, composer, ethnographer of the first half of the twentieth century, collaborated with the magazines of Eastern Galicia, the motivating factor was the difficult situation in which the Ukrainians of Western Volyn' found themselves in interwar Poland, which limited the Ukrainian-language publishing activity. It is noted that A. Richinskyi, being a conscientious Ukrainian patriot, tried, through cooperation with magazines of Eastern Galicia, to reveal certain pressing problems, to expand the worldview of Ukrainians, publishing his works in a number of popular and well-known magazines. The important role of A. Richinskyi in the popularization of the Ukrainian printed word, is noted, which influenced the formation of the national consciousness of Ukrainians in both Western Volyn and Eastern Galicia. The role and place of A. Richinskyi in the popularization of Ukrainian-language printed materials, his influence on the originality and preservation of self-identity of Ukrainians in the conditions of interwar Poland are assessed.

Key words: Arsen Richinskyi, Western Volyn', Eastern Galicia, interwar Poland, magazines, Ukrainian-language printed materials, national identity, identity.

***Кравчук Олена** – викладач кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін ДВНЗ “Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”. Наукові інтереси: громадсько-політична та культурно-просвітницька діяльність Арсена Річинського (1892-1956 рр.) Автор 9 наукових публікацій.*

***Kravchuk Olena** – teacher of the Department in Higher Education Pedagogy and Social Sciences I. Horbachevsky Ternopil National Medical Universit. Research interests: socio-political and cultural-educational activity of Arsen Richinsky (1892–1956) Author of 9 scientific publications.*

Received: 16.11.2020

Advance Access Published: December, 2020

© O. Kravchuk, 2020

³³ Richyns'kyi A. “Dysproportsiya sliv i dil. Zamists' vidkrytoho lysta ukrayintsya z Volyni do p. Stanyslava Losya”, op. cit., P. 2.

³⁴ Ibidem.